

Ekonomiczny Uniwersytet Dziecięcy

Postawa tolerancji wobec własnych dzieci.

mgr Angelika Ndreca
psycholog dzieci i młodzieży

Organizatorzy

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
11 stycznia 2021 r.

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

1

Na dobry początek

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

2

Czy to jeszcze dziecko czy już nastolatek? - kilka słów o kontekście rozwojowym

„Jedną nogą”:
Późne dzieciństwo/Wiek szkolny

↓

6.-7. do 10.-12.

(Niektórzy jeszcze wyszczególniają tzw. środkowy wiek szkolny 8/9 do 11/12 (klasy IV-VI))

„Drugą nogą”:
Wczesne dorastanie/adolescencja

↓

10.-12. do 16.-17.

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

3

Granice między etapami rozwoju są płynne - nasze dzieci rozwijają się w różnym tempie.

KAZDE DZIECKO jest wyjątkowym kwiatem, a wszystkie razem czynią nasz ŚWIAT PIĘKNYM OGRODEM

mgr. A. Jankowski

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

4

Późne dzieciństwo- co ważnego się dzieje w tym okresie?

- Pierwszy krok w świat dorosłych, bo pojawia się: **Większa samodzielność, uniezależnienie się od rodziców, „opuszczenie” domu** (w takim znaczeniu, że dzieci spędzają większą część dnia w szkole /przed pandemią/ - teraz wyglądało to nieco odmiennie ze względu na zdalne nauczanie)
- **Dominacja aktywności: Nauka > zabawa**
- **Coraz większa stabilność i kontrola emocji**
- **Rozwija się empatia wobec czyjejś sytuacji życiowej (już nie tylko dotycząca czyjeś stanu emocjonalnego)**

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

5

Późne dzieciństwo- co ważnego się dzieje w tym okresie?

- **Poszerza się krąg interakcji społecznych (nauczyciele, uczniowie, rodzice kolegów i koleżanek)**
- **Nabiera umiejętności tworzenia bliskich relacji z rówieśnikami (buduje przyjaźnie, także w grupach rówieśniczych)**
- **Szczególne znaczenie nabierają pozytywne wzorce dorosłych (obecność prawdziwych autorytetów)**
- **Moralność ucznia= poczucie sprawiedliwości**
- **Postępowanie w zgodzie z wyznawanymi przez siebie zasadami, bez względu na okoliczności (już nie tylko, żeby uniknąć konsekwencji, czy też w oczekiwaniu na nagrodę)**

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

6

Późne dzieciństwo- co ważnego się dzieje w tym okresie?

- Mimo wszystko dzieci cały czas potrzebują bliskości, opieki, zachęty, pocieszenia ze strony rodziców
- Nadal duże znaczenie dla ich poczucia własnej wartości ma ocena płynąca ze strony mamy i taty

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

7

Późne dzieciństwo- kolejny etap rozwoju psychospołecznego

Poczucie niższości	<p>Optymalne poczucie kompetencji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie zaniża swoich umiejętności ani nie zawyża • Nie wycofuje się w razie krytyki • Potrafi korzystać z informacji zwrotnych • Potrafi doprowadzić swoje działania do końca 	Wyidealizowane poczucie kompetencji
--------------------	---	-------------------------------------

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

8

Wczesne dorastanie Kompleks Homara

↓

Wszystkie dotychczasowe osiągnięcia rozwojowe, kompetencje, cała wiedza dotycząca życia, a także wszystkie umiejętności zdobyte w różnych okolicznościach w okresie dzieciństwa przechodzą teraz czas próby (Nastolatek podważa autorytety).

↓

Młody człowiek musi zacząć gromadzić nowe doświadczenia i odnaleźć siebie na nowo.

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY
WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

9

WSTYD
OBawy

poczucie winy
niepokój

napięcie
frustracja

zagubienie
lęk

niezadowolenie

Hidden Depths
UNIVERSYTET-DZIECIĘCY.PL

10

Wczesne dorastanie- co się wtedy dzieje?

- **Negatywizm- odrzucanie tego, co dorośli proponują (dotyczy to rodziców, jak i też innych osób)**
- **Wzrasta krytycyzm- od momentu, kiedy rodzic był wszechmocny, wszechwiedzący, jego pozycja zmienia się, ponieważ młodzież dostrzega słabości i różne braki u swoich rodziców**
- **Pojawia się labilność emocjonalna**
- **Przede wszystkim dużo zmian- zarówno biologicznych, psychicznych, jak i w obszarze społecznym**

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

11

Wczesne dorastanie- co się wtedy dzieje?

- **Wzrasta krytycyzm wobec reguł narzuconych im przez dorosłych**
- **Wzrasta pragnienie bycia niezależnym**
- **Niedojrzałe pojmowanie wolności- *będę robić to, na co mam ochotę***
- **Wzrasta znaczenie grupy rówieśniczej- dziecko łatwo ulega wpływom/presji rówieśniczej**
- **Czas przemiany- niestabilność, impulsywność, eksperymentowanie, eksploracja**

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

12

To, co dzieje się z dzieckiem w okresie dojrzewania, to nie jest jego złą wolą ani też kwestią popełnianych przez rodziców błędów.

Poprzedza go okres wyjątkowej harmonii- późne dzieciństwo i może też dlatego tak trudno jest sobie z tymi zmianami poradzić.

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

13

Jak dorośli powinni wspierać?

Nastolatek potrzebuje, choć nie zawsze zdaje sobie z tego sprawę, wsparcia od dorosłych przez wskazanie wyraźnych granic i zrozumienie jego młodzieńczego negatywizmu

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

14

Jak wytyczamy granice?

DZIECIĘCY   WWW.UNIwersytet-DZIECIĘCY.PL

15

PODEJŚCIE PRZYZWAŁAJĄCE	PODEJŚCIE RESTRYKCYJNE/AUTORYTARNE	PODEJŚCIE MIESZANE	PODEJŚCIE DEMOKRATYCZNE/AUTORYTATYWNE
„Mam nadzieję, że przestanieś grać na komputerze taty.”	„Krzycz dalej, a odbiorę ci jeszcze więcej przywilejów”	„Mam nadzieję, że przestanieś grać na komputerze taty.” „Zaraz rozwalę ten komputer, jak nie przestanieś grać!”	„Jeśli nie odłożysz teraz tego komputera, to do końca dnia (następnego dnia) również nie będziesz mógł z niego korzystać, zdecyduj, jakie rozwiązanie będzie dla ciebie lepsze.”
PERSWAZJA (prośby, przypominanie, wyrażanie marzeń i nadziei, powtarzanie, kazania)	SIŁA (krzyk, bicie, groźby, oskarżenia, obrażanie, okazywanie gniewu, zbyt surowe konsekwencje)	RAZ PERSWAZJA, INNYM RAZEM SIŁA	WSPÓŁPRACA
WYGRYWA DZIECKO, PRZEGRYWA RODZIC	WYGRYWA RODZIC, PRZEGRYWA DZIECKO	RAZ WYGRYWA RODZIC, A RAZ DZIECKO	WYGRYWAJĄ OBE STRONY

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY   WWW.UNIwersytet-DZIECIĘCY.PL

16

Styl restrykcyjny (autorytarny)

Co osiągam?

- **Uczę krzywdzących metod komunikacji i rozwiązywania problemów**
- **Uczę, że to rodzice są odpowiedzialni za rozwiązywanie problemów**
- **Uczę braku szacunku dla rodziców**

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

17

Styl restrykcyjny (autorytarny)

Dlaczego tak się dzieje?

- **To ja jako rodzic podejmuję wszystkie decyzje, rozwiązuję wszystkie problemy**
- **Mam pełną władzę i kontrolę nad sytuacją, zdanie nastolatka w ogóle się nie liczy**

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

18

Styl restrykcyjny (autorytarny)

Jak reaguje nastolatek?

- **Złość**
- **Poczucie krzywdy**
- **Niechęć**
- **Pełne gniewu próby sił**
- **Upór**
- **Wycofanie w uległość pełną lęku (podporządkowywanie się)**
- **Bunt**
- **Pragnienie zemsty**

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY
WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

19

Styl przyzwalający

Co osiągam?

- **Niestety nic, poświęcam ogromne ilości czasu i energii na stosowanie nieskutecznych metod**
- **Nie powstrzymuję niewłaściwego zachowania**
- **Nie uczę młodzieży odpowiedzialności**
- **Nie przekazuję informacji dotyczących zasad i autorytetu**

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY
WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

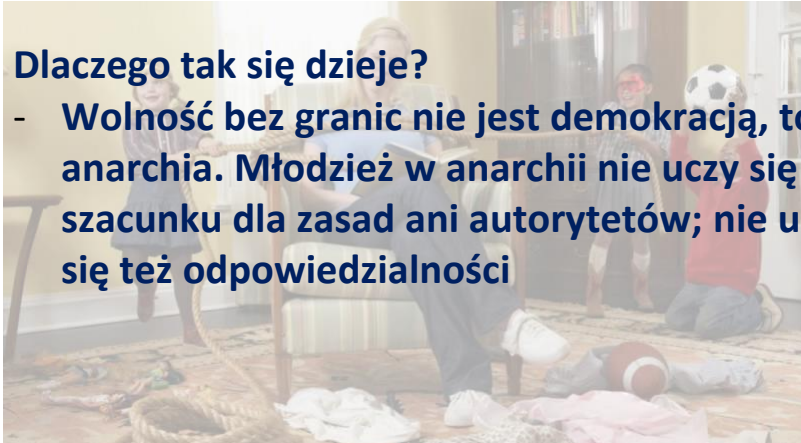
20

Styl przyzwalający

Dlaczego tak się dzieje?

- **Wolność bez granic nie jest demokracją, to anarchia. Młodzież w anarchii nie uczy się szacunku dla zasad ani autorytetów; nie uczy się też odpowiedzialności**

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

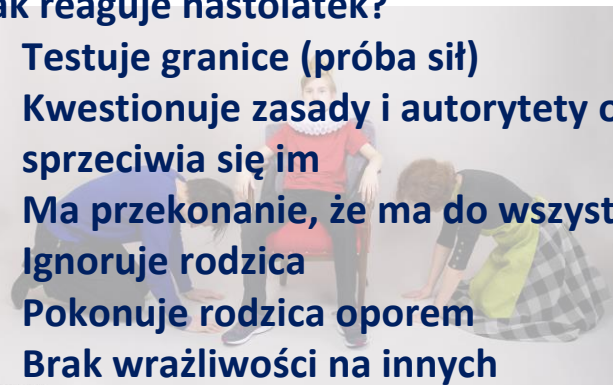
21

Styl przyzwalający

Jak reaguje nastolatek?

- **Testuje granice (próba sił)**
- **Kwestionuje zasady i autorytety oraz sprzeciwia się im**
- **Ma przekonanie, że ma do wszystkiego prawo**
- **Ignoruje rodzica**
- **Pokonuje rodzica oporem**
- **Brak wrażliwości na innych**

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

22

Styl demokratyczny (autorytatywny)

Co osiągam?

- **Uczę nastolatka odpowiedzialności i zasad dotyczących akceptowanych zachowań**
- **Uczę nastolatka rozwiązywania problemów**

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY
WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

23

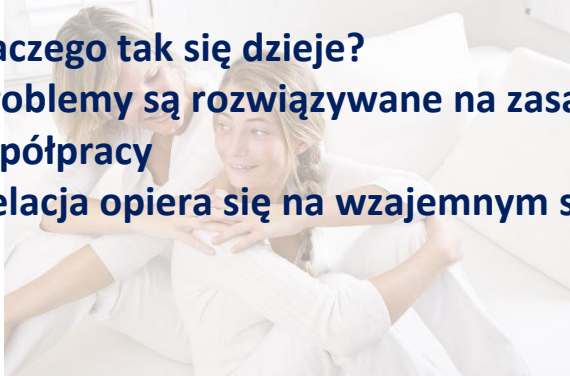

Styl demokratyczny (autorytatywny)

Dlaczego tak się dzieje?

- **Problemy są rozwiązywane na zasadzie współpracy**
- **Relacja opiera się na wzajemnym szacunku**

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY
WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

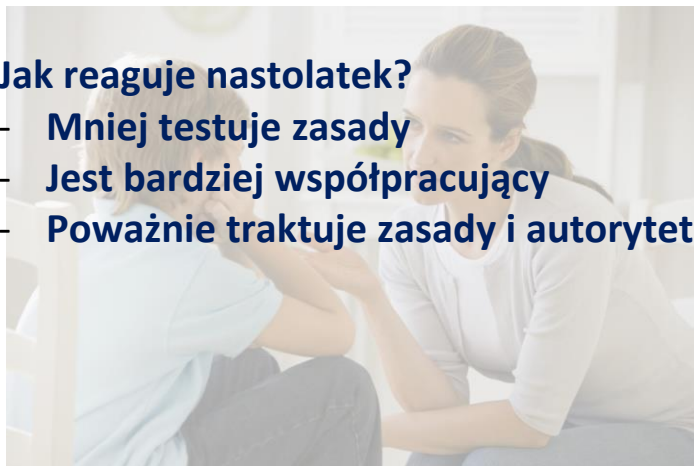
24

Styl demokratyczny (autorytatywny)

Jak reaguje nastolatek?

- Mniej testuje zasady
- Jest bardziej współpracujący
- Poważnie traktuje zasady i autorytet rodzica

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

25

**STYLE RODZICIELSKIE W DUŻEJ MIERZE
(NIESTETY, BO AUTOMATYCZNIE),
POWIELAMY Z NASZEJ RODZINY
POCHODZENIA (OD WŁASNYCH
RODZICÓW)**

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

26

Ćwiczenie

<https://www.youtube.com/watch?v=0NqSefi4Jml&t=17s>

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

27

Co przeszkadza?

- **Ruchome granice („żółte” światło, bez mandatu)**
- **Wyrażanie życzeń nadziei i marzeń**
- **Powtarzanie i przypominanie**
- **Ostrzeżenia i drugie szanse**
- **Przekonywanie i wyjaśnianie**
- **Przemowy, wykłady, głoszenie kazań**
- **Ignorowanie niewłaściwego zachowania**
- **Niejasne polecenia**
- **Nieskuteczne modelowanie ról (np. z użyciem poniżania, agresji)**
- **Prośzenie, błaganie, namawianie**
- **Targowanie się i negocjowanie**

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

28

Co przeszkadza?

- **Spieranie się i dyskutowanie**
- **Brak spójności w podejściu wychowawczym rodziców**
- **Łapówki i nagrody specjalne**

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY
WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

29

Co pomaga?

- **Bezpieczne i stałe granice**
- **Pozwolenie nastolatkom na podejmowanie własnych decyzji i ponoszenie ich konsekwencji**
- **Naturalne i logiczne konsekwencje**

Co jeszcze może się przydać...

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY
WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

30

1. PROCEDURA UPEWNIENIA SIĘ
  - „Czy zrozumiałeś to, co powiedziałem?”
  - „Co usłyszałeś?”

---

2. TECHNIKA PRZECIĘCIA
  - „Czas na dyskusję się skończył. Możesz zrobić to, o co cię prosiłam, albo możesz spędzić następne 5 minut w swoim pokoju, przygotowując się do tego. Co wolisz?”
  - „Nie dzisiaj. Może pozwolę ci założyć ten naszyjnik kiedy indziej, jeśli wcześniej mnie o to zapytasz”
3. OCHŁONIĘCIE
  - „Wydaje mi się, że jesteś bardzo zdenerwowany. Zaczekajmy chwilę, aż się uspokoisz.”
4. SPRÓBUJ JESZCZE RAZ
  - „Monika, to nie jest miejsce tych rzeczy. Miejsce swetra jest w szafie, a rękawiczek w dolnej szufladzie. Spróbujmy jeszcze raz”
5. OGRANICZONY WYBÓR
  - „Alex, albo będziesz kopał piłkę tam, gdzie ci pozwoliłem, albo będę ci musiał zabrać ją na resztę dnia. Co wybierasz?”

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY
WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

31

- **W sytuacji, gdy dziecko przekracza granice (nie stosując się do zasad), odwołaj się do ustalonej wcześniej umowy, pamiętając o tym, że mówimy spokojnie i stanowczo**
- **Powstrzymaj się od oceny zachowania, zachęć dziecko do samooceny: *Powiedz, w jakim stopniu dotrzymałaś naszej umowy?***
- **Jeżeli dziecko przekracza granice w korzystaniu ze swoich przywilejów (np. wychodzenia z koleżankami) ogranicz je na pewien czas i powiedz mu, co może zrobić, aby je znowu odzyskać np. odrabiać lekcje, wracać do domu o ustalonej porze itp.. *Teraz przez tydzień wracasz do domu prosto po lekcjach. Jeśli się z tego wywiążesz, będziesz znowu mogła spotykać się z koleżankami (czyli odzyskać swój przywilej).***

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY
WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

32

https://www.youtube.com/watch?v=M0yQ_YaRoYw&t=33s

<https://www.youtube.com/watch?v=qjixl3pBUo8&t=1s>

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

33

Młodzi ludzie często naśladową rówieśników i podejmują błędne decyzje, ponieważ tak naprawdę nie zdają sobie sprawy z tego, co jest dla nich ważne. To jasne, że trudno im dokonać trafnego wyboru. Jeżeli jednak pomożemy im odkryć ich najistotniejsze cechy i wartości, staną się one dla nich fundamentem, na którym będą mogli zbudować resztę życia. To najważniejsza rzecz, jaką możemy dla nich zrobić.

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY

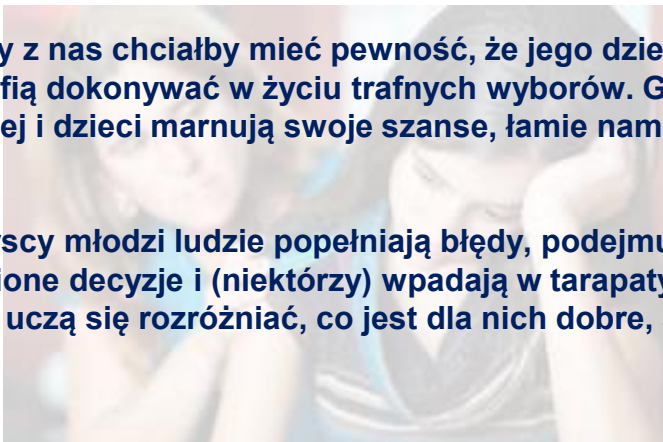
WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL

34

Każdy z nas chciałby mieć pewność, że jego dzieci potrafią dokonywać w życiu trafnych wyborów. Gdy jest inaczej i dzieci marnują swoje szanse, łamie nam to serce.

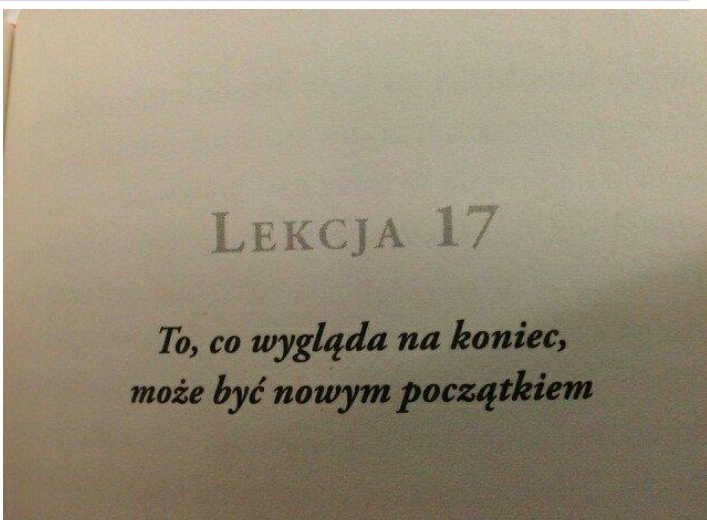
Wszyscy młodzi ludzie popełniają błędy, podejmują chybotliwe decyzje i (niektórzy) wpadają w tarapaty. Dzięki temu uczą się rozróżniać, co jest dla nich dobre, a co złe.

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY **WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL**

35

Dziękuję Państwu za uwagę

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY **WWW.UNIWERSYTET-DZIECIECY.PL**

36

Literatura

1. Appelt, K. (2005). Wiek szkolny. Jak rozpoznać potencjał dziecka? W: A. I. Brzezińska (red.), *Psychologiczne portrety człowieka: praktyczna psychologia rozwojowa* (s. 259–302). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
2. Bardziejewska, M. (2005). Okres dorastania. Jak rozpoznać potencjał nastolatków? W: A. Brzezińska (red.), *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa* (s. 345–377). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
3. Bee, H. (2004). *Psychologia rozwoju człowieka*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
4. Dolto F., Dolto-Tolitch C., Percheminier C. (1996). *Porozmawiajmy o dojrzewaniu. Komplex homara*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
5. MacKenzie J.R. (2017). *Nastolatki. Kiedy pozwolić? Kiedy zabronić?*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
6. MacKenzie J.R. (2012). *Kiedy pozwolić? Kiedy zabronić?*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
7. Newton S. (2007). *Ratunku! Mój nastolatek jest kosmitą*. Poznań: Wydawnictwo Publicat.
8. Obuchowska, I. (2005). *Adolescencja*. W: B. Harwas-Na-pierała i J. Trempała (red.), *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka* (t. 2, s. 163–201). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
9. Oleszkowicz, A. i Senejko, A. (2013). *Psychologia dorastania. Zmiany rozwojowe w dobie globalizacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.